

Les metàfores d'Àlicia Kopf

Text > VICENÇ PAGÈS JORDÀ

L'any 2015 Àlicia Kopf va guanyar el Premi Documenta amb *Germà de gel*, una obra que se situa en la cruïlla entre l'autoficció, la recerca i el llibre de viatges. Al llarg del llibre, l'autora connecta diferents temes a través de la metàfora del glaç: la gestió de les emocions, el germà amb dificultats de relació, l'exploració dels pols i, finalment, un viatge a Islàndia.

Segons Aristòtil, la metàfora no és un ornament, sinó un recurs que ens permet accedir al saber. En termes retòrics, la metàfora és un dels trops principals. El trop implica un canvi de significat, un tomb, que en el cas de la ironia és una inversió, i en el cas de la metàfora, un desplaçament (a Atenes, d'un autobús en diuen *metàfora*, ja que transporta d'un lloc a un altre). Aquest desplaçament es produeix a causa d'alguna característica en comú que tenen els dos termes; en aquest cas, la fredor tèrmica i la fredor emocional.

D'una metàfora continuada, la retòrica en diu *al·legoria*. *Germà de gel* se situa a mig camí entre la metàfora i l'al·legoria, ja que el transport no és constant. De fet, en molts passatges Àlicia Kopf fa explícites les similituds, de manera que el lector accedeix fàcilment als dos plans, el literal i el simbòlic.

En un primer contacte, l'autora se serveix del gel com una metàfora de les que utilitzem habitualment, i que, per tant, ja no identifiquem com a recurs retòric (*catacresi*, en deien

els grecs): «Recupero el meu bloc de notes, també congelat durant uns mesos». O bé, en referència al germà: «El seu cas comportava un alentiment cognitiu —i ell s'ha anat congelant

amb el temps, cada vegada més». A mesura que ens va introduint en el tema de les exploracions en els pols, l'autora insereix metàfores vinculades a l'hostilitat del medi. Així, la mare,

>> Àlicia Kopf, el 2016 a Girona.

Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI.
EL PUNT AVUI (QUIM PUIG).

>> Coberta de *Germà de gel*, *Premi Documenta 2015* i *Premi Llibreter 2016*.
(Foto: L'ALTRA EDITORIAL)

que puja el fill sense ajuda, «és una conqueridora polar i arrossega el meu germà en un trineu».

D'aquí passem fàcilment a un nou territori semàntic, el de la família com a espai: «No hi ha en tota història familiar una lluita territorial? Espais domèstics i afectes com a territoris a conquerir». Tot seguit, sense solució de continuïtat, entrem de ple en la gestió de les emocions: «Es va acabar establint una fina capa de glaç entre jo i els altres; és així com el gel va entrar en mi». La metàfora s'estira fins que, a còpia de desenrotllar-se, ens duu a territoris inesperats: «Els amors platònics formen cristalls, i també queden colgats sota la neu. Aquests desitjos insatisfets, quan són molts, fan esclatxes que surten a la pell del front. De vegades el glaç fa relliscar i caure en esclatxes més profundes. Al cap de molt temps hi pot haver desglaç, i tot el que hi ha emergeix com els mamuts a les planes siberianes a l'estiu. Les restes són humides i fan pudor. Llavors ja no les volem». Vegem un altre exemple del mateix procediment: «El gel calma el dolor dels cops, però si un congela

massa temps una ferida, el resultat pot ser perjudicial». Aquest recurs també es pot fer servir, d'una manera més limitada però potser amb més força, com una imatge: «Com la dona d'un explorador, jo l'esperava».

Com a escriptora contemporània i, doncs, autoconscient, Alicia Kopf introdueix l'escriptura com a tema explícit: «M'agradaria parlar de tot això com a metàfora, perquè el que m'interessa és la possibilitat d'una èpica, una èpica nova, sens contrincants ni enemics; una èpica d'un mateix i d'una idea. Com la dels artistes i dels escriptors». Passem així de la metàfora del gel a la metàfora de l'exploració polar: «L'exploració és l'expressió física de la passió intel·lectual».

Aquesta vinculació entre la creació

i l'exploració arriba de mica en mica. Inicialment es presenta en forma d'una nota a peu de pàgina que compara la conquesta que va fer Roald Amundsen del pol Sud amb el procés d'escriptura d'un text, i més endavant es concreta en l'anàlisi d'una fotografia presa al pol que no inclou cap element identificable. Llavors arriba una pregunta retòrica que torna a vincular les dues exploracions, la polar i l'artística: «Com fer visible l'invisible?».

L'exploració es transforma d'especulació mental en viatge físic a l'última part del llibre, quan la narradora s'embarca cap a Islàndia. Allà es produeix un canvi d'actitud, ja que en comptes de dur

la iniciativa en la investigació, queda oberta al que el terreny li ofereixi. Ar-

riben, així, pistes vinculades a la deriva dels continents i a l'energia geotèrmica que se'n desprèn: «Es pot extreure energia d'estar instal·lat en una zona d'instabilitat. Com la perpètua necessitat

de construir sentit en els que es troben en situacions de fricció contínua entre ells i el món». A cada moment, la narradora està disposada a rebre respostes per a les quals ni tan sols ha formulat les preguntes. Ens trobem aquí en una zona oberta. Ja hem sortit de l'exploració artística i retornem a qüestions més bàsiques. Així, en una excursió: «Un muntanyenc em diu que podem beure aquesta aigua, però que no beguem mai la que està estanca-da. En prenc nota, en molts sentits».

A mesura que ens acostem al final del llibre, intuïm que

les últimes metàfores seran senzilles i alhora inapel·lables, cristal·lines i pures com el gel. Es manté, en tot cas, el simbolisme de l'exploració polar: «Veient l'eficàcia de l'organització i

els transports de tornada a l'hotel, penso que és molt més fàcil arribar a l'Àrtic que a certes regions d'un mateix». Més avall, la potència del volcà deriva de la «mescla de foc i gel». A les últimes pàgines, en el decurs d'una excursió, la narradora reporta que els caçadors d'ous d'ocell han de baixar als penya-segats per abastar els nius. Perquè no s'estimbin, s'agafen fort de la mà amb els que els esperen a dalt. L'autora última,

així, el viatge, i amb ell la depuració: «Els abismes contenen tresors... els altres ajuden a sortir-ne».

La metàfora s'estira fins que, a còpia de desenrotllar-se, ens duu a territoris inesperats: «Els amors platònics formen cristalls, i també queden colgats sota la neu. Aquests desitjos insatisfets, quan són molts, fan esclatxes que surten a la pell del front».

A mesura que ens acostem al final del llibre, intuïm que les últimes metàfores seran senzilles i alhora inapel·lables, cristal·lines i pures com el gel. Es manté, en tot cas, el simbolisme de l'exploració polar.